

RÉSZLET

A M. K. 41. HONVÉD GYALOGHADOSZTÁLY KÁRPÁTI HARCAIBÓL 1915 MÁRCIUSÁBAN.

(Két vázlattal.)

A m. kir. 41. honvéd gyaloghadosztály (a továbbiakban röviden csak 41. hadosztály) 1915 február elejéig Nyugat-Galiciában, a Dunajec-folyó menti állásokban, állott az oroszokkal szemben. Ez az arcvonalrész aránylag csendes volt. A két fél állásai között elfolyó, 30—40 méter széles Dunajec jókora akadály volt, így az állások a hosszabb tartózkodás alatt jól kiépültek. Veszteségeket a hadosztály itt nem igen szenvedett. Állománya február elején teljes volt, sőt egy-némely csapattest létszáma a hadilétszámot is túlhaladta.

Az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság 1915 január végén elhatározta, hogy a szorongatott Przemysl felszabadítására déli irányból, az Erdős-Kárpátokon át, nagyobb támadást indít. E célból a csendesebb arcvonalrészekről több hadosztályt vont ki, s azokat vasúton elszállíttatta a lupkowi és uzsoki hágók közötti területre. E hadosztályok között volt a 41. hadosztály is, mely február első felében a homonna—takcsányi vasútvonalon rakodott ki. Innen gyalogmenetben, a zemplénoroszi hágón át, az Erdős-Kárpátok északi lejtőire jutott. A XIX. hadtest kötelékében február hó 19-től kezdve kisebb-nagyobb harcok után a lupkow—sanoki vasútvonaltól keletre eső magaslatokra ért. 1915 március 3-án az 1. számú vázlatban feltüntetett helyzetet érte el.

Mielőtt a további események ismertetésére áttérnék, szükségesnek vélem, hogy a hadosztály állapotát, a terepet és a hadosztály alkalmazását befolyásoló többi körülményeket nagy vonásokban megvilágítsam.

A hadosztály teljes hadilétszáma a februári harcokban és a zord, hideg időjárás következtében annyira megcsappant, hogy március 5-én a 12. gyalogezred 1440,

a 20.	„	1763,
a 31.	„	2250,
a 32.	„	933,

az egész hadosztály tehát összesen 6386 puskával rendelkezett. A hadosztály két hét alatt közel 50%-ot veszített állományából. A nagy hó, a hideg, nagy teljesítmények, a rossz közlekedési viszonyok miatt nem mindig kifogástalanul működő élelmezés a legénység erőállapotát megviselte ugyan, de a hangulat jó volt még a 12. és 32. gyalogezred oláhajkú legénységénél is. A bizakodó hangulatot főleg az a körülmény mozdította elő, hogy a március elejéig végigküzdött harcok, ha nagy teljesítményekkel jártak is, de sikeresek voltak.

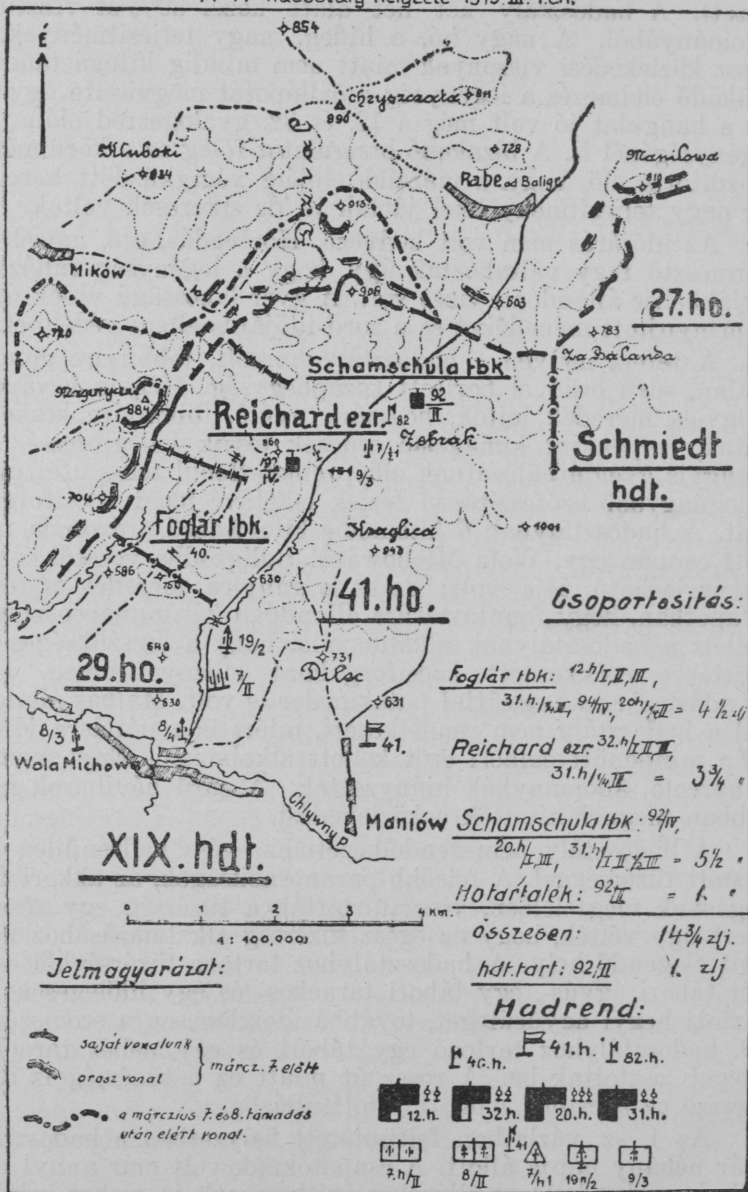
Az időjárás nem volt kedvező. Hóolvadás, eső, napsütés, dermesztő fagy váltakoztak úgy, hogy a legénység ruházata és lábbelije állandóan vizes volt. A gyér lakosságú vidék nem igen nyújtott menedéket és a zord időjárás elleni védelmet.

A terep, melyen a hadosztály harcolt, többnyire gondozatlan, sűrű erdővel borított középhegység. Mélyen bevágott völgyek, meredek lejtők, hosszúra nyúló, többnyire keskeny hátaik, helyenkint kimagasló csúcsok teszik jellegzetessé. Az amúgyis gyér úthálózatnak elképzelhetetlenül rossz utai csak a legnagyobb erőfeszítéssel tettek lehetővé némi kocsiforgalmat. A hadosztálynak 6 kilométer kiterjedésű arcvonala mögött csupán egy, Wola Michowáról Baligrodba vezető, kocsival is járható útja volt; de ez is annyira meredek és rossz állapotban, hogy fenntartására állandóan két munkásosztagot kellett a hadosztálynak alkalmaznia, hogy a legszükségesebb mértékre csökkentett kocsiforgalmat lebonyolíthassa. Hóolvadáskor az út egyúttal patakmeder is volt. Málhás állatokkal a hadosztály nem rendelkezett, miért is a pótlásra jóformán mindenütt emberi erőt kellett alkalmazni. Ezek azután a harcoló állományból hiányoztak. A sűrű hóviharak még jobban megnehezítették a közlekedést.

A hadosztály nem rendelkezett az egész hadrendileg besztott tüzérséggel. A felsőbb parancsnokságok, az akkori fel fogásnak megfelelően, visszatartották a tüzérség egy részét, mert úgy vélték, hogy az egész tüzérség alkalmazásához nem volt elegendő hely. A hadosztályhoz tartozó tüzérségből csak két tábori ágyús-, egy tábori tarackos- és egy időlegesen besztott hegyi ágyúsüteget, továbbá ideiglenesen a szomszédos 29. hadosztályhoz tartozó egy tábori és egy nehéz tarackos üteget osztottak be. A rossz út miatt ez a tüzérség is igen messze az arcvonal mögött jutott állásba.

Az 1. sz. vázlatban feltüntetett helyzetben a hadosztály már néhány napja állott. A csapatoknak volt már annyi idejük, hogy kezdetleges állásokat építhessenek és azokat helyenkint gyenge ágtorlással és szegesdrótakadályokkal elláthas-

A 41 hadostály helyzete 1915 III. 1.én.

1. vázlat.

sák. Sok helyen az állások mellvédői csak hóból voltak, de azért mégis többé-kevésbé összefüggő vonalat alkottak.

Az oroszok állásai hasonló állapotban voltak; csak annyiban különböztek a mieinktől, hogy egyes fontosabb pontokat, mint például a 704-es magaslatot (Wola Michowától 2 $\frac{1}{2}$ kilométernyire északra), a Maguriczne-kúpot, valószínűleg műszaki csapatokkal, igen erősen kiépítették és tekintélyes akadályokkal látták el. De azért a többi állás kiépítésén szakadatlanul dolgoztak.

Csapatuk erőállapota nem volt jobb a mieinknél, de állományaik nagyobbak voltak, mert naponta érkeztek be hozzájuk kiegészítő szállítmányok. Tüzérséggel határozott számbeli fölényben voltak. Lőszerük bőven volt, mert pótlása nem ütközött oly nagy nehézségekbe, mint a mi csapatainknál, hol a pótlást az Erdős-Kárpátok gerincén átvezető kevés útvonalon kellett lebonyolítani. A 9 hadosztályból álló Tersztyánszky-hadseregcsoporthoz csupán egy műút állott pótlási út gyanánt rendelkezésre.

Az általános helyzetet legjobban jellemzi a Tersztyánszky-hadseregcsoporthoz tartozó parancsnokság parancsa. E csoporthoz többek között a XIX. hadtest és vele a 41. hadosztály is tartozott. „A hadseregcsoporthoz tartozó parancsnokság elvárja, hogy a tábornokok és csapatparancsnokok, a nagy terepnehézségek és a nagy követelmények ellenére, melyeket a csapatoktól követelni kell, a támadó szellemet mindaddig ébren tartják, míg az ellenség ellenállóképességét meg nem törték.”

A 41. hadosztálynak északi irányban kellett a kiadott parancsok szerint támadnia. Mint elérendő legközelebbi cél a Chryszczata \triangle 990. magaslat volt megjelölve. Az arcvonal többi részét, nevezetesen a maguricznei szakaszrészét, a 29. hadosztály északnyugat felé irányított támadásának biztosítására csupán tartania kellett.

A támadás lehetőségét megvilágítja a tüzérdandárparancsnoknak alárendelt ütegeihez intézett ama parancsa, melynek első pontjában kiemeli, hogy „az ellenség erősen kiépített állásai megkövetelik, hogy a támadást a tüzérség *behatóan és alaposan* előkészítse”.

Tehát annak ellenére, hogy az ellenséges állások, néhány fontosabb támaszpont kivételével, egyáltalán nem voltak úgy kiépítve, mint a háború későbbi folyamán, a vezetés és első sorban a tüzérparancsnok már akkor lehet felismerték, hogy a támadást eredményesen csak akkor lehet végrehajtani, ha azt a tüzérség alaposan előkészítette.

A hadosztály az elrendelt támadást északi irányban nem tudta végrehajtani, mert az oroszok csapatainknak a 806.

magaslaton (a Zebrak-nyeregtől északra) kiugró állásai ellen mindinkább erősödő támadásokat intéztek, melyeket március 2-án és 3-án erősítések odavonásával minduntalan megisméltettek. Miután vállalataikat Mikow és Rabe felől oldalozó tüzérségi tűzzel is előnyösen támogathatták, a hadosztályparancsnok a támadást nem hajthatta végre s megokoló jelentésében kiemelte, hogy a 913-as magaslatnak súlyos áldozatok árán való elfoglalása nem lehetetlen, de állandó birtoklását kizártnak tartja mindaddig, míg a Maguryczne \wedge 884. és a Rabetől északra fekvő 728-as magaslat saját csapataink birtokában nincs. Az esetleges visszavonulás a mostani állásokba pedig hátrányosan hatna a csapatokra. Továbbá még arra is hivatkozott, hogy a 913-as magaslat irányában eszközendő előnyomulás esetén a Chryszczata felé húzódó hát és a Maguryczne-magaslat között egy hézag támadna, melynek kitöltésére a hadosztály elegendő erővel nem rendelkezik.

Ily körülmények között a meglévő állások biztosított megtartását javasolta, hogy az összeköttetés a XIX. és Schmiedt-hadtest között minden körülmények között fenntartassék.

A hadtestparancsnokság osztozott a hadosztályparancsnok véleményében. Március 3-ára kiadott intézkedésében elrendelte, hogy a balszomszédos 29. hadosztály, melynek időlegesen Foglár tábornok csoportját alárendelte, a 704-es magaslaton levő orosz támaszpontot foglalja el és igyekezzék annak megtörténte után délről és délnyugatról a Maguryczne ellen előnyomulni. A 41. hadosztálynak pedig meghagyta, hogy állásait szívósan tartsa. A március 4-ére kiadott intézkedésekben még jobban kifejezésre jut a hadtest és a 41. hadosztályparancsnokság egyező felfogása. A hadtestparancsnokság ugyanis elrendelte, hogy a 704-es magaslat elfoglalása után a 41. hadosztály, melynek Foglár tábornok csoportját újból alárendelte, elsősorban a Maguryczne-magaslatot ragadja el az oroszoktól. Hozzáfűzte még azt is, hogy a hadosztály jobbszárnya, vagyis a Schamschula-csoport kezdje meg szintén egybehangzó előnyomulását, amint a támadásra rendelt jobbszomszédos Schmiedt-hadtest (27. és 13. gyaloghadosztály) előrejut, hogy a két hadtest közötti csatlakozás állandóan biztosítottassék.

A hadtestparancsnokság eme rendelkezéséből kifolyó előkészületeit a 41. hadosztályparancsnokság a leglelkiismeretesebben hajtotta végre. Mintaszerű parancsaiból csupán a tüzérségi parancsal óhajtók bővebben foglalkozni, bizonyítékául annak, hogy a támadás előtti alapos tüzérségi előkészítés nem a francia harcér találmánya, hanem már nálunk is ismeretes volt. A kettő közötti különbség csak az volt, hogy

a mi csapataink nem rendelkeztek oly nagymennyiségű tüzérségi anyaggal és főleg oly, jóformán korlátlan mennyiségű lővőszerrrel, mint a franciák és angolok a nyugati haretéren.

A rendelkezések a tüzérség részére már akkor vázlat alapján, legpontosabb időmeghatározással lettek kiadva. Majdnem ugyanugy, mint a későbbi hadiévekben szerzett tapasztalatok alapján kialakult parancsok. A támadási parancs a 2. számú mellékletben másolatban feltüntetett vázlaton még a következő rendelkezéseket tartalmazta:

„*Kezdő helyzet:* 704-es magaslat saját csapataink birtokában. Űtegek (lövegek) a belövést még március 4-ike folyamán eszközöljék az összes megjelölt célokra, illetőleg területekre.

Köd, hófúvás, megfigyelés és belövés lehetetlensége *elhalasztja* a támadást.

Március 4-éről 5-ére virradó éjjel a vázlaton megjelölt saját vonalunk a hadtesttartalék két zászlóaljával fog meg erősíttetni. Két újabb zászlóalj pedig hadtesttartalék gyanánt a Maguryczne-hátra fog beérkezni.

Március 5-én pontban 6 órakor reggel kezdődik a tüzérségi tüzelés, még pedig meglepőleg és nagy hevedséggel (a vázlaton szakadozott vonallal ----- megjelölve).

1. *Támadás az A-val jelölt támaszpont ellen:*

Délelőtt 6 óra 15 perckor a gyalogsági rajvonal a vastag szakadozott vonallal (-----) megjelölt vonalig nyomul elő (100 lépésnyire az ellenséges állásoktól).

Tüzérség folytatja a tüzelést. „A“-val jelölt területre tüzelő űtegek egy-egy szakasszal átteszik tüzüket az ellenség 2. és 3. vonalára.

Délelőtt 6 óra 40 percig szünetnélküli heves tüzelés. Ebben az időpontban a tüzelés az „A“-val jelölt területre beszüntetendő és a vékony vonallal (—————) megjelölt területre helyezendő át; roham a vastag pontokkal (.) megjelölt vonalig.

2. *Támadás a Maguryczne támaszpont ellen:*

Tüzérségi tűz a vékony vonallal (—————) megjelölt területekre. Ha az „A“ támpontot csapataink elfoglalták (körülbelül 6 óra 50 perckor), rajvonalaink megkezdik az előnyomulást a „B“ (Maguryczne) támaszpont ellen, egyhuzamban körülbelül 80 lépésnyire az ellenség állásai elé. Tartalékok a rajvonalak által elhagyott állásokba (körülbelül 7 óra 30 perc). Tüzérségi tűz hevedsége 7 óra 45 percig fokozódik. 7 óra 45 perckor előnyomulás az ellenség akadályáig. 7/II. ágyúosztály átteszi a tüzet az „a—a“-val jelölt vonalra.

7 óra 55 perckor a gyalogság áthatol az ellenségtől távolabb eső akadályokon és 50 lépésnyire közelíti meg az ellenséges állást.

8 órakor a 9./3., 8./3., 8./4. tábori tarackos, a 19./2. nehéz tarackosüteg és a hegyi ágyúsüteg áthelyezi tüzelését az ellenséges állás 2. és 3. vonalára.

8 óra 10 perckor roham az ellenséges állásokon keresztül. A hegyi üteg a Maguryczne-magaslatra vonandó, a többi üteg az „a—a“-vonal ellen hat.“

Az elrendelt támadás keresztülvitelére zavarólag hatott az oroszok délutáni váratlan támadása a Sypniewsky- és Reichardt-csoportok belső szárnyai ellen. Meglepő volt ez a támadás, mert az oroszok a mikowi völgyben hajtották végre, ahol senki sem várt nagyobb ellenséges tevékenységet. Az oroszok jól számítottak, vonalunk a völgyben gyengébb volt; érthető tehát, hogy némi sikert érhettek el. Az ellentámadásra rendelt, meglehetősen távol álló csoporttartalékok március 3-ika folyamán nem tudták az oroszokat visszaverni, mert a magas hóval borított, amúgyis csak nehezen járható terep az előnyomulást módfelett megnehezítette.

Az oroszok oly makacsul védték kivívott előnyüket, hogy a 41. hadosztályparancsnokság kénytelen volt végül a 92. gyalogezrednek a Zebra-nyergen tartalékban álló mindkét zászlóalját és még a Reichardt-csoport egy fél zászlóalját is ellentámadásra rendelni.

Ez újabb erősítésekkel sem sikerült a vonalunkban támadt rést teljesen elzárni. Támadó csapataink a régi állásokat csak helyenkint tudták elérni. Tekintettel arra, hogy az oroszok oly makacsul ragaszkodtak elért csekély területnyereségükhöz, foglyok pedig azt vallották, hogy a Mikow-völgyben két ezred támadott,¹ a hadosztályparancsnok nem erőltette a régi állások teljes kiterjedésükben való visszafoglalását, mert a néhány száz lépéssel hátrább fekvő új állás semmivel sem volt hátrányosabb, mint az elvesztett előbb fekvő.

Feltétlenül szükségesnek tartotta azonban, hogy a Mikow-völgyben egy megbízhatóan zárt vonalat létesítsen, mert anélkül a Maguryczne és Chryszczata felé elrendelt támadás végrehajtása elgondolható sem volt. Az oroszok, mikowi támadásukkal egybehangzóan, a Schamschula-csoport 906-os szakaszát is megtámadták, eredményt azonban nem tudtak elérni. Az északi irányban, a Chryszczata-magaslat ellen elrendelt előnyomulás végrehajtására ily körülmények között nem

¹ Csapataink tényleg két ezredből ejtettek foglyokat. A foglyok a 138. gy. és 12. lövészezredhez tartoztak.

került sor, annál kevésbé, mert a Schmiedt-hadtest sem tudott észak felé tért nyerni, miután az oroszok szakadatlanul megújították még az éj folyamán megkezdett, de sikertelen támadásaikat a Manilowa-magaslat ellen.

A 29. hadosztály a 704-es magaslat ellen elrendelt támadást meglepetésszerűen éjjel gondolta végrehajtani. Az éjjeli támadás azonban nem volt eredményes. Annak ellenére, hogy négyszer is sikerült csapatainknak az ellenséges állásokba betörni, az oroszok ellentámadásokkal mindannyiszor visszazsorították őket.

A Schmiedt-hadtest az elrendelt támadást csak úgy vélte végrehajthatni, ha a 41. hadosztály egyidejűleg elfoglalja a Rabe helységtől délre eső magaslatokat, mert balszárnyát, vonalunknak dél felé való visszakanyarodása következtében, túlságos veszélyeztetettnek gondolta.

A Rabetől délre fekvő magaslatok tartós birtoklása azonban csak akkor lett volna lehetséges, ha a Chryszczata is saját kézbe kerül, mert onnan oldalról jövő kivédhetlen támadásoknak volt kitéve.

A 29. hadosztály viszont, sikertelen támadásai után, a 704-es támpont elfoglalását csak úgy vélte keresztülvihetőnek, ha a 41. hadosztály a maguryczei támpontot az oroszoktól előbb elragadja.

Ha a 41. hadosztály mindeme kívánságoknak eleget óhajtott volna tenni, akkor négy különböző irányban kellett volna támadnia:

- a Maguryczne ellen nyugati,
- a Mikow-völgyben betört oroszok ellen északnyugati,
- a Chryszczata felé északi és végül
- a Rabetől délre eső magaslatok ellen északkeleti irányban.

Világos, hogy mindeme feladatok végrehajtására a hadosztályparancsnokságnak nem állott elegendő erő rendelkezésére és végeredményben arra kellett szorítkoznia, hogy a legkellemetlenebb részen álló ellenség, a mikowi völgyben betört oroszok ellen lépjen fel. A többi feladat végrehajtásának lehetősége ennek sikeres megoldásától függött. A hadosztályparancsnok úgy is határozott. Március hó 5-ére kiadott intézkedésében, elsősorban a mikowi völgyben megszakított vonal elzárására, megfelelő támadást rendelt el.

Március 5-ike aránylag csendesen telt el. Az oroszok néhányszor támadtak a Schamschula-csoport állásai ellen, de mindannyiszor eredménytelenül. A mikowi völgyben sikerült vonalainkat elzárunk.

A kelet felé szomszédos Schmiedt-hadtest 5-ike folyamán nem támadott, csupán újabb támadáshoz csoportosult.

Jellemző, hogy a nap folyamán a hadosztályparancsnoksághoz az összes alárendelt csoporttól a legénység erőállapotáról kedvezőtlen jelentés érkezett be. Legsötétebb színekkel a 12. gyalogezred parancsnoka esetelte a helyzetet. A jelentés szerint a hideg, eső, hó, továbbá az ellenség közelsége miatti állandó éber szolgálat, s a folytonos harcok a legénységet teljesen kimerítették. Igazolásként felsorolta, hogy február 19-ike óta az ezred 3130 főnyi élalmező állománya március 5-én már csak 1550 főre csökkent, annak ellenére, hogy az ezred időközben 441 főnyi pótlást kapott. Vesztesége 14 nap alatt csaknem 2000 embert tett ki. Az ezredparancsnok „katasztrófa elkerülése végett“ az ezred sürgős felváltását kérte. Hasonló tartalmú, de kevésbé pesszimisztikus jelentést küldött a két dandárparancsnok is.

Részben e jelentések, de főleg az alábbiakban részletesen felsorolt okok készítették a hadosztály parancsnokát arra, hogy a hadtestparancsnokságtól a Maguryczne elleni támadás elhalasztását március 7-ére kérje. A hadtestparancsnokság a támadás elhalasztásának szükségességét illetőleg bővebb megokolást kért a hadosztálytól.

A megokolásban a hadosztály kifejtette, hogy az oroszok a Mikow-völgyben legalább négy zászlóaljat alkalmaznak. Ezekhez csatlakozva a Dziál-hátvonalig ismét körülbelül négy zászlóalj áll csapatainkkal szemben. Továbbá, hogy az oroszok állománya csapatainkénál nagyobb. Az orosz támadásokat csapataink ugyan elhárították, de végeredményben mégis sikerült a Mikow-völgyben arcvonalunkat egy helyen benyomni. Mindebből arra lehet következtetni, hogy az orosz támadások megisméltődnek. Az utolsó hadosztálytartalék alkalmazásával félig-meddig helyreállított összefüggő új vonalat csapataink csak március 5-én foglalták el. E vonal műszaki megerősítése, hogy fölényes, többszörösen megismélt támadásokkal szemben is biztonsággal megtartható legyen, időt kíván. Miután a Maguryczne elleni támadás megköveteli, hogy a Mikow-völgyet a Zebrak-nyereg felé megbízhatóan elzárjuk, a hadosztályparancsnok szükségesnek tartja, hogy a támadás Mikow felé való biztosítására a mikow-völgyi csoport konszolidálódjék. E konszolidálásra (állások kiépítése, akadályok létesítése stb.) március 6-át tartja még feltétlenül szükségesnek, annál is inkább, mert a legénység kimerült és a támadás előtt feltétlenül pihenőre szorul.

A hadosztályparancsnok e kívánalmainak teljesülése csak szerencsés véletlen következtében volt lehetséges. A hadsereg-csoportparancsnokság ugyanis március 6-ára nagyobb szerű támadást rendelt el, melyet a Schmiedt-hadtestnek és az ettől

keletre álló IV. hadtestnek kellett volna végrehajtania. A 67. gyalogezred két zászlóaljával megerősített 41. hadosztálynak csupán a nyugati szárnyával Rabe ellen támadó Schmiedt-hadtest bal- (nyugati) szárnyát kellett volna biztosítania. A parancs szerint csakis a Schmiedt-hadtest és Dzialhát között álló résznek, a Schamschula-csoportnak kellett összhangban a Schmiedt-hadtesttel Rabe és a Chryszczata felé támadnia. A hadosztály többi része meglevő állásait tartotta volna.

Érdekes és felemlítésre méltó a XIX. hadtestparancsnokság fent említett intézkedésének tüzérségi része, mely szó szerinti fordításban így szól:

„A Zebrak-nyergen álló ütegek a 41., a 7./1. ágyúsüteg a 34.² hadosztálynak rendeltetik alá. A többi tüzérség a 7. tüzérdandár³ parancsnoksága alá kerül. Ehhez forduljanak a hadosztályok tüzérségi támogatást illető igényeikkel. A 7. tüzérdandár főfeladata, hogy a 41. hadosztály támadását előkészítse és támogassa, továbbá a 29. és 34. hadosztályok elleni esetleges támadások elhárítása.

Miután Wola Michowa környékén kevés a tüzérség részére alkalmas állás, lehetetlen, hogy minden hadosztály a hadrendileg beosztott tüzérséget alkalmazni tudja. Hogy a felállítható csekély számú tüzérség sokoldalú feladatait mégis megoldhassa, szükséges annak oly egységes vezetése alá rendelése, mely azután az egyes ütegeket, az egész keretén belül, egyik vagy másik feladat megoldására utasítja.

A hadosztályparancsnoktól elvárom, hogy a 7. tüzérdandárparancsnoksággal a legjobb egyetértésben működjenek.“

Meg kell jegyezni, hogy a 41., 29. és 34. hadosztályból álló XIX. hadtest arcvonala 14 kilométer hosszú volt. Az ütegek számát a rendelkezésre álló iratokból pontosan megállapítani nem lehet, de már a nagy kiterjedés is kizárta, hogy a Maniowban székelő tüzérdandárparancsnok a tőle 6—7 kilométernyire álló tüzérséget eredményesen vezethette volna. Így például a 41. hadosztály parancsnoka a harc alatt a Zebrak-nyergen tartózkodott a 41. tüzérdandár parancsnokával együtt, mégis, a zebraki ütegeket leszámítva, minden más tüzérségi támogatásért a Maniowban 6 kilométerrel hátrább tartózkodó tüzérpáncsnokhoz kellett fordulnia. A háború későbbi tapasztalatai bizonyították, hogy sikeres harcnak, legyen az támadás avagy védelem, egyik főfeltétele a gyalogsági és tüzérségi

² A 29. hadosztálytól délnyugatra állott.

³ A 29. hadosztály tüzérdandárparancsnoksága.

parancsnokok szoros együttműködése, melyet sokszor még a közvetlen telefonösszeköttetés sem biztosít.

A támadás végrehajtására nem került a sor, mert ellenkező esetben a fenti intézkedés helytelensége bizonyára begizolódott volna.

A Schmiedt-hadtest március 6-án foglalt tért támadásával. Csapatainak csupán a Manilowa-magaslaton és attól keletre sikerült némi tért nyerni. A Schamschula-csoport, melynek előnyomulása a Schmiedt-hadtest előbbrejutásától volt függővé téve, eszerint nem is kezdette meg a támadást.

Az aránylag csendes napot a csapatok arra használták fel, hogy állásaikat tökéletesítsék és előkészületeiket a már elrendelt támadásokra folytassák.

A Schamschula-csoport támadásának megkönnyítésére a hadosztályparancsnokság a 19. nehéz tarackososztály fél 2. ütegének felvontatását rendelte el a Zebra-nyeregre, hogy onnan az ellenségnek a Chryszczata déli lejtőjén létesített erődítményeit szétrombolja. A rendkívüli nehéz viszonyok azonban 6-ika folyamán nem engedték meg ennek a parancsnak végrehajtását. A félüteg a sötétség beálltaig csupán a 630-as magassági pontig jutott, hol kénytelen volt a menet folytatását másnapra halasztani.

Március 7-ére a hadosztályparancsnok a 6-ára kiadott intézkedések érvényben maradását rendelte el.

A Schmiedt-hadtestnek támadása a március 7-ére virradó éjjel szintén nem hozta meg a kívánt sikert, úgy, hogy a 41. hadosztály továbbra is megmaradt állásaiban.

Március 7-én délelőtt 11 órakor érkezett a hadosztályhoz a hadtestparancsnokság távirati intézkedése, mely szerint a Tersztyánszky-hadseregcsoporthelyzete a XIX. hadtest érélyes támadását követeli a Dzial-háton a Chryszczata-magaslat irányában. E rendelet végrehajtására a hadtestparancsnok feltétlenül szükségesnek vélte, hogy a 704-es magaslatot és a Maguryczne támpontot csapataink előbb elfoglalják. E két támaszpont elleni támadás megkezdésének időpontjára vonatkozóan kérdést intézett a hadosztályokhoz.

A 41. hadosztály távirati válaszában jelentette, hogy a támadásra készen áll, csupán a Zebra-nyeregre rendelt nehéz tarackos üteg eredeti helyére való visszavonását tartja kívánatosnak, hogy onnan a Maguryczne ellen hasson, ami délután 6 óráig végrehajtható lenne.

Délután 2 órákat kapta a hadosztály a hadtestparancsnokság intézkedését, melyben a hadosztály előbbi kívánságának is eleget tett.

Ez intézkedés szerint ugyanis a támadás megkezdésének időpontja délután 6 órára volt megállapítva a következő csoportosításban:

A 67. gyalogezred három zászlóaljával megerősített 41. hadosztálynak a Maguryczne-magaslatot kellett elfoglalnia és a Dzial-háton a Chryszczata felé, valamint ettől a vonaltól keletre eső területen erőes támadást indítania.

A 29. hadosztálynak pedig a 704-es magaslatot kellett birtokába vennie.

A nehéz tarackosüteget a hadtestparancsnokság a hadosztály rendelkezésére bocsátotta.

Ennek megfelelően adta ki a hadosztályparancsnokság délután 2 óra 40 perckor parancsait.

A támadáshoz három csoportot alakított, és pedig:

a) Schmaschula tábornok eddigi csoportját a 67. gyalogezred másfél zászlóaljával megerősítve, melyet a Chryszczata ellen és attól keletre irányított;

b) Reichardt ezredes csoportját, a 67. gyalogezred egy fél zászlóaljával és a Foglár tábornok jobbszárnyán álló Ágoston ezredes másfél zászlóaljnyi csoportjával megerősítve, melyet a Maguryczne-támpont ellen irányított; végül

c) Foglár tábornok csoportját, mely a 29. hadosztálynak a 704-es magaslat ellen irányított támadását segítette elő.

Hadosztálytartalékul a 67. gyalogezred fél-fél zászlóalját rendelte ki a Zebrak-nyeregbe és a Maguryczne-magaslattól keletre eső 860. magassági ponthoz.

A támadás a Schmaschula-csoportnál, parancs szerint, pontban 6 órakor kezdődött.

A csoport délután 8 órakor elfoglalta az oroszok előállítását a 913-as magassági ponttól délre, miközben 70 foglyot ejtett. Este 10 órakor pedig a 913-as magaslaton levő állásokat is, melyekben újabb 400 foglyot ejtett.

Hajnali 3 órakor egy gyengébb osztagnak sikerült a chryszczatai állásokba nyomulni. Az újabb sikert, mely a rossz időjárást és sötétséget tekintve meglepő volt, a hadosztály parancsnoka nem tartotta állandó jellegűnek. A hadtestparancsnokságnak küldött jelentésében fel is említette, hogy további erő hiányában kétséges a Chryszczata állandó birtoklása, mert a hadosztály arcvonala túlmessze nyúlik előre és nincs mód arra, hogy a Dzial-hátat Mikow és Rabe felől várható oldalozó támadások ellen kellően biztosítani lehessen. Egyúttal újabb csapatokat kért, hogy ezt a biztosítást kellően elvégezhesse. A hadtestparancsnokság azonban nem tudott több erőt rendelkezésre bocsátani, mint a 750-es magaslaton

(Wola Michowától 2 km-nyire északra) tartalékban álló 67. gyalogezred két századát.

Reichardt ezredes csoportja nem kezdte meg a támadást. A jelentések szerint azért, mert különböző okok hátráltatták megkezdését, „valóságban“ pedig valószínűleg azért nem, mert lehetetlennek tartotta, hogy csapatai a már jól kiépített orosz támaszpontot minden tüzéségi előkészítés nélkül, csupán meglepetésszerű rohammal elfoglalhassák. Alapos tüzéségi támogatás pedig a sötétség miatt lehetetlen volt.

A háború későbbi folyamán ilyfajta éjjeli tüzéségi tűz a tüzéségnek, különböző műszaki felszerelés rendszeresítése által, már lehetővé vált. Sőt később az ily meglepő rövid tüzéségi előkészítő tűz szinte rendszerré lett, úgy, hogy a roham kora hajnali órákban vehette kezdetét.

A 29. hadosztály, jelentése szerint, támadását parancsszerűleg megkezdte, de a támadó csapatokat oly heves orosz tűz fogadta, hogy képtelenek voltak az előnyomulást folytatni. „A támadást a csapatok mindaddig nem is tudják folytatni, míg az orosz tüzelés hevessége nem csökken“ — zárja be a hadosztály jelentését. Sőt egy éjjel érkezett értesítése szerint, az ellenséges állástól helyenkint 20—30 lépésnyire fekvő rajvonalának nagy részét is kénytelen volt hajnalhasadás előtt a régi állásokba visszavenni. A támadás megismétlését még a két századnyi hadtesttartalék bevetésével sem tartotta lehetségesnek.

Valószínű, hogy a támadás a tüzéségi támogatás hiánya miatt volt sikertelen. Pedig már a 4-én megkísérlett éjjeli támadás megmutatta, hogy az ellenség tüzéségi tüzzel való megrendítése nélkül a magaslatot elfoglalni nem lehet. Majdnem bizonyos, hogy a Reichardt-csoport támadása is ily kudarcral végződött volna, ha azt parancsszerűen délután 6 órakor megkezdi.

Március 8-ára virradó éjjel a hadosztályparancsnokság a Reichardt-csoportnak újabb intézkedést adott ki, melyben a reggeli 5 órai támadási időpontra kívül csupán a tüzéségi együttműködést szabályozta, nevezetesen a fél hegyi és a nehéz tarackos üteget. Az előbbit illetőleg elrendelte, hogy az ütegpáncsnok Reichardt ezredesnél tartózkodjék, kitől közvetlenül vegye utasításait. A nehéz tarackos üteg tüzenek vezetésére pedig elrendelte, hogy azt a csoportparancsnok a Zebrak-nyergen tartózkodó tüzérdandár parancsnoka útján eszközölje.

Reichardt ezredes csoportja a tüzéség mintaszerű támogatása mellett parancsszerűen pontban 5 órakor kezdte meg támadását. A csoport a támadást a már 3-án kiadott részletes

intézkedések szerint (lásd a 295. oldalon) perenyi pontossággal hajtotta végre. Eltérés csak abban volt, hogy a támadás nem 6, hanem 5 órakor kezdődött. A roham 7 órakor indult meg és 7 óra 30 perckor a hadosztály már jelenthette a hadtestparancsnokságnak, hogy a Reichardt-csoport a Maguryczne támaszpontot elfoglalta s körülbelül 300 orosz, közöttük több tisztet, foglyul ejtett.

Reichardt ezredes az elért siker teljes kiaknázására a Maguryczne elfoglalása után Papp százados zászlóalját déli irányba rendelte, hogy a Foglár-csoport előtt álló ellenséget oldalba támadja. Ez a zászlóalj oly sikeresen oldotta meg feladatát, hogy nemcsak az egész Foglár-csoporttal szemben álló ellenséget kényszerítette visszavonulásra, hanem még a 704-es magaslaton levő támpont védőrségét is állásai elhagyására bírta.

A csoport többi része a visszavonuló oroszokat üldözve, a Mikowtól délre fekvő 720-as magaslat felé tört előre, melyet a déli órákban el is foglalt.

E siker következtében megingott az oroszoknak a 29. hadosztállyal szemben álló egész arcvonala, melyről még a dél-előtti órákban megkezdették a visszavonulást.

A hadtestparancsnokság nem késett a 29. hadosztályt a visszavonuló oroszok erélyes üldözésére utasítani, de a parancs végrehajtása ismeretlen okok miatt megkésett. Hogy a 29. hadosztály mennyire nem volt tisztában a helyzettel, kitűnik a délután 12 óra 45 perckor (!) kiadott üldözési parancsból, melyben többek között a jobb- (északi) szárnyán álló csoportját utasította, hogy előnyomulását a *Maguryczne felé biztosítsa!* Ez akkor történt, amikor Reichardt ezredes csoportja már egy óra óta a Magurycznetől 2 km-nyire északnyugatra fekvő 720-as magaslat birtokában volt.

A sikerült támadás után a 41. hadosztályparancsnokság új csoportbeosztást rendelt el. Az arccal észak felé álló csoportot meghagyta Schamschula tábornoknak, míg az összes kelet felé néző részt (az eddigi Reichardt- és Foglár-csoportot) Foglár tábornok parancsnoksága alatt egyesítette, azzal a meghagyással, hogy a Magurycznen és az attól nyugat felé húzódó háton arccal észak felé állást foglalva, az üldözésre rendelt 29. hadosztályt észak felől jövő támadások ellen biztosítsa. Egyúttal elrendelte, hogy a Reichardt-csoport fél hegyi ütege haladéktalanul a Magurycznen foglaljon állást és löje a visszavonuló orosz csapatokat.

Utasította még a Chlywni-patak völgyében álló nehéz tarackosüteget is, hogy állást változtatva, a Zebrak-nyeregről főleg Rabe felé hasson, hogy a Schmiedt-hadtest támadását,

mely 8-ika folyamán sem tudott előbbre jutni, hatásosan támogatassa.

Felemlítésre méltó a nehéz tarackok felvontatása a Zebrak-nyeregre. Az út a 630-as magassági pont és nyereg között annyira meredek, hogy a nehéz tarackok felvontatása lovakkal lehetetlen volt, tehát emberi erőt kellett alkalmazni. De éppen ebben volt a legnagyobb hiány. Fejenkint egy-egy hús konzerv jutalom ígérete után, a Maguryczenen elfogott oroszok tömegesen jelentkeztek erre a munkára és végre is hajtották. A kora délutáni órákban már két tarack kezdhetette meg tüzelését Mikow felé.

- A déli órákban az oroszok a Chryszczata ellen három oldalról, nyugatról, északról és keletről erős ellentámadást intéztek. Gyenge megszálló csapataink e hármastámadásnak nem tudtak ellentállani és miután egyik oldalról sem számíthattak támogatásra, kénytelenek voltak a 913-as magaslat felé visszavonulni. Ha a Schmiedt-hadtestnek sikerült volna a Chryszczata elleni támadással egybehangzóan észak felé előnyomulni, a Chryszczata talán tartható lett volna. De mivel a balszárnyával a Za Balandán álló 27. hadosztály és vele a Schamschula-csoport jobbszárnya a rabei völgy felé tért nyerni nem tudott, a chryszczatai csoportunk mint az ellenséges állásokba előretolt csoport szerepelt, mely máshonnan nem számíthatott támogatásra, mint a keskeny Dzial-gerincről, melyen azonban nem tudhatott kellően érvényesülni.

A 41. hadosztály által március 8-án elért új vonal az 1. számú mellékleten van feltüntetve. Két igen fontos, jól kiépített orosz támaszpont elragadásán felül még bő zsákmányra is tettek szert. Ugyanis 16 tisztet, 1513 embert ejtettek foglyul és 4 géppuskát zsákmányoltak nem egészen 24 óra alatt.

* * *

A fentebbiekben leírt harcokból több tanulságot vonhatunk le, melyekből csupán néhányat óhajtok kiragadni, nehogy a munka túl terjedgőssé váljék.

Elsősorban feltűnő, hogy a leírt hadműveletnél az egész vezetés, a hadsereges csoportparancsnokságtól lefelé, talán túl nagy fontosságot tulajdonított az egyes magaslati állásoknak. Az előbbrejutás lehetőségét jóformán minden parancsnok egy-egy magaslati állás birtokától tette függővé. Így például a Schmiedt-hadtest általános támadásának sikerét a Rabetől délre eső magaslattól, a 29. hadosztály a 704. elleni támadásnál a Magurycznetől, a XIX. hadtestparancsnokság a Chryszczata elleni műveletet viszont a Maguryczne birtokától tette

függővé és így tovább. Az oroszok is nagy súlyt vetettek a magaslatok birtoklására, mit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy mindent elkövettek azok mielőbbi műszaki megerősítésére. Ahhoz kétség nem fér, hogy az oly magaslatok, mint például a Chryszczata, Maguryczne vagy Manilowa, a támadásnál és védelemnél is egyaránt fontosak, de hiba volna nekik nagyobb fontosságot tulajdonítani, mint amilyenel valóban bírnak és néhány fontosnak vélt pont birtoklásától egész hosszú arcvonalak magatartását függővé tenni. A magaslatok végeredményben csupán pontok, melyeknek korántsem lehet oly nagy jelentőségük, mint sokszor gondoljuk. Különösen akkor nem, ha állásharcról van szó. Ennél a magaslati állásnak csupán három jelentősége lehet: támadás esetén a mozgás lefelé könnyebb, a kilövés rendszeren jobb és végül — és ez talán a legfontosabb —, hogy jobb, nagyobb áttekintést (megfigyelést) nyújt. De ezek nem oly nagyszabású előnyök, hogy a legtöbb, megfelelő rendszabályok alkalmazásával, pótolható ne lenne. A többi előny ugyanis csak lélektani, de nem lehet őket egészen számításon kívül hagyni. Ilyen legtöbb esetben az a, talán túlgyakran használt közhely, hogy ez vagy az a magaslat „uralkodik“ a terepen. Hogy miért uralkodik? — azt csak kevesen tudnák megmondani. Legtöbb esetben csupán kellemetlen az érzés, hogy az ellenség *magasabban* van. Igaz, hogy ezt az *érzést* nem mindig lehet katonáinknál elosztatni. Pedig ezek között is bizonyára akad sok, aki a világháborúban néhányszor elgondolta, hogy menyennyivel jobb annak a völgyben fekvőnek, mint neki, ki a magaslaton állandó célpontja az ellenséges tűznek.

Ha az ellenséges állásokat át akarjuk törni, végeredményben majdnem mindegy marad, hogy hol történik az, a magaslaton-e, vagy a völgyben. Az eredmény mindig attól függ, hogy tudjuk-e a sikert meglepő mély előretöréssel, annak alapos tűzértségi előkészítésének lehetősége (központilag ható tűz stb.) mellett és oldalra lekanyarodással kihasználni.

A találkozóharenál a magaslatok birtoklása valamivel fontosabb, mert ott a lent levő kellemetlen érzése, hogy a másik felette van, nem tompul, mint az állásharenál, hol a fedezékben némileg biztosabbnak érzi magát.

Természetes, hogy a magaslatok birtoklását ki kell használni ahol csak lehet, még akkor is, ha csupán az említett lélektani előnyöket nyújtják, mert ezek is számottevő előnyök. Csak az a hiba, ha túlzottan nagyrabecsüljük ezeket az előnyöket és egész tevékenységünket ezektől tesszük függővé.

Legjobb példa erre a leírt eseményekben az oroszok mikowvölgyi támadása, mely nem volt túlságosan nagymérvű

és mégis alkalmas volt arra, hogy a 41. hadosztály már előkészített támadásait időbelileg elhalassza. Ha az oroszok előrenyomulásukat nagyobb erővel folytatják a Zebrak-nyereg felé, támadásunkat talán egészen elhárították volna. A mélységi vonalban végrehajtott támadás ez esetben nagyobb eredménnyel járt volna, mint akár a Dzial-, vagy Maguryczne-háton intézett támadás.

Ott kell támadni, ahol *legkisebb ellenhatást várhatunk* és ott, ahol a legnagyobb siker kecsegtet, tekintet nélkül arra, hogy a támadást magaslaton hajtjuk végre, vagy nem a magaslaton.

Másik feltűnő jelenség a tüzérség alkalmazásának módja, főleg a későbbi háborús években szerzett tapasztalatok után. Talán érthető, hogy a 41. hadosztály részére nem lehetett több tüzérségi állást elgondolni, mint amennyi a leírt hadműveletnél volt, ha számításba vesszük, hogy parancsnokaink békében igen csekélyszámú tüzérséghez voltak szoktatva. De azért mégis szembeötlik, hogy a 7 kilométer kiterjedésű 41. hadosztály mögött, véleményük szerint, csupán 5 üteg volt felállítható, mikor például 1918-ban a németek a Chemin des dames elleni támadásnál *kilométerenkint 36 üteget* alkalmaztak. Igaz, hogy ott tiszta állásharc volt és sok más körülmény is közrejátszott, de kilométerenkint 36 üteg felállítása mégis *lehetséges* volt.

Meglehet, hogy a tüzérség visszahagyására az a körülmény is befolyással volt, hogy a magasabb parancsnokok a gyér visszavonulási utak miatt féltették az akkor még csak nehezen pótolható tüzérséget. Pedig ebben az időben már mindenki jól tudhatta, hogy a gyakorlati szabályzatban említett „tűzfőlény“ csakis a hatásos tüzérségi tűzzel érhető el, mely az ellenséget annyira megrendíti, hogy a rohamnak sikerülnie *kell*.

Hiba volna azonban egy feladat megoldhatóságát lehetetlennek minősíteni azzal a megokolással, hogy a rendelkezésre álló tüzérséget kevésnek tartjuk. Ilyenkor a tüzérség számbeli hiányát egyes alkalmazással kell pótolni. Példa erre a Maguryczne elfoglalása, melynél nem a tüzérség számbeli főlénye, hanem kizárólag annak egyes alkalmazása hozta meg a sikert. Az egyes kihasználás azonban nem annyira az ütegek helyes felállításában, mint inkább a megfelelő tűzvezetésben rejlik. Ennek alapfeltétele pedig a gyalogsági parancsnokok szoros, a legkisebb részletre is kiterjedő intézkedéssel szabályozott együttműködése a tüzéparancsnokokkal.

Ez természetesen főleg az állásharcra vonatkozik, kevésbé a mindinkább ritkuló találkozóharcra, mely utóbbiak-

nál saját kezdeményező akaratunknak ráerőszakolását az ellenségre nem mindig lehet hosszabb időt igénylő, alapos előkészületek miatt kockára tenni.

Befejezésül még egy, a világháborúban oly sokszor észlelt jelenségre óhajok kitérni, melyet — véleményem szerint — a háborús tapasztalatok dacára még ma sem méltatunk eléggé!

Vonatkozik ez a csapatok állapotáról szóló jelentésekre.

A 41. hadosztály csoportparancsnokai március 5-én egybehangzóan jelentették, hogy a csapatok az addigi megerőltetés következtében teljesen kimerültek. Sőt a parancsnokok egyike még „katasztrófától“ is tartott. Röviden mondva, csapataikat harcképtelenségnek minősítették. Ugyane csapatok két nappal később támadást kezdenek és fényes sikert aratnak anélkül, hogy a csapatok erőállapotát hátrányosan befolyásoló körülmények a legcsekélyebben is javultak volna.

Ha a legénység erőállapota csakugyan olyan, mint amilyennek a jelentések mondták, nem lehetett volna olyan sikert elérni, mint amilyent a 41. hadosztály március 7-én és 8-án kivívott. A jelentések nem egyeztek teljesen a valósággal; a parancsnokok rosszabbnak látták a helyzetet, mint amilyen valóban volt.

Véleményem szerint a csapatparancsnok ilyfajta jelentések megtételére csak azon esetben jogosult, ha személyes megvizsgálás és lelkiismeretes mérlegelés után arra a meggyőződésre jutott, hogy csapata tényleg harcra képtelen, de akkor kell is, hogy viselje is az ily jelentésből folyó esetleg súlyos következményeket.

A felsőbb parancsnok rendszerint nem áll és nem is állhat a csapatokkal közvetlen érintkezésben. A csapatok alkalmazását illetőleg tehát csakis a csapatparancsnokok által beküldött jelentések alapján dönthet. Ha a jelentésekben vázolt helyzet nem felel meg a valódi állapotnak, akkor csak a véletlennek köszönhető, ha mégis megfelelő és helyes intézkedéseket ad ki. A jelentést tevőnek el kell gondolnia, hogy mily lelki tusát kell vívnia a döntésre hivatott parancsnoknak akkor, ha alárendelt parancsnokai a csapatok harcképtelenségét jelentik és az általános nagy helyzet, vagy a nálánál magasabb parancsnok, mégis a legerélyesebb harcot követeli.

Igaz, hogy a csapatok teljesítőképességének megítélése egyéni dolog. A döntésre hivatott parancsnok azonban nincsen mindig abban a helyzetben, hogy a csapatparancsnokok optimizmusát vagy pesszimizmusát is latolgassa. Meg kell tehát követelni, hogy a csapatparancsnokok a legénység erőállapotát és alkalmazhatóságáról szóló jelentéseiket a legnagyobb lelkiismeretességgel, a valódi helyzetnek megfelelően

tegyék meg és minden erejükkel igyekezzenek magukat minden oly körülménytől vagy benyomástól mentesíteni, mely a helyes ítéletet bármely irányban befolyásolná.

A 41. hadosztály parancsnoka március 7-én és 8-án elrendelte a támadást, noha minden csoportparancsnoka rossznak minősítette csapatainak erőállapotát. A hadosztályparancsnoknak bizonyára nem volt könnyű támadó elhatározásra jutni, még akkor sem, mikor tudatában volt annak, hogy az neki felsőbb helyről kapott paranccsal kötelességévé volt téve. A hadosztály fenntartásáért mégis csak ő volt felelős és hiábavaló áldozatok mégis az ő lelkiismeretét terhelték volna. A támadást mindezek ellenére mégis elrendelte, s a siker neki adott igazat.

A világháborúban sok panasz hangzott el, hogy a magasabb parancsnokságok nem méltányolták kellőleg a csapatok ama jelentéseit, melyekben az erőállapotokat ismertetik. Lehet, hogy ez egynémelykor így is volt, de akkor is hasonló esetekre vihető vissza, mint a 41. hadosztálynál, tudniillik, hogy a parancsnok azt látta, hogy a csapatok sokkal többre képesek, mint amennyire saját parancsnokaik becsülik.

Az, hogy azután néha valamely parancsnok ellenkező tapasztalatot is szerzett, szintén nem csodálható, mert nem lehetett mindig módjában, hogy a beérkezett jelentés helyeséről meggyőződjenek.

Stielly Walter.